

UR SAMTAL MED BIRGITTA MOSSBERG

Sammanställt av Hans Teke

OM PAPPA

Birgitta: Jo, gamlamormor, jag tänkte fråga dig om ditt allra första barndomsminne, eller något riktigt tidigt barndomsminne som du har.

Anna: Ja, ett av de första minnena är när jag fick följa med min pappa i till stan och ta lektioner – för att jag skulle slippa gå i skolan – privat hos en utav de lärarinnorna som var i skolan. Och så följde jag med honom, och så lämnade han av mig hos henne. Och så var jag där några timmar. Sen bodde min farmor alldeles i närheten, så sedan var jag resten av dagen antagligen hos henne. [...]

Pappa Salomon

Birgitta: Hur gammal kan du ha varit då?

Anna: Ja, jag var väl ungefär sex år, nästan mindre, jag var rätt liten när jag började. Sedan kommer jag ihåg att jag fick sitta på pappas kontor. Han arbetade aldrig ute i affären utan skötte bara kontorsgöromålen. Där satt jag på hans kontor och väntade på att han skulle resa hem. Och en dag hade han glömt mig, så rätt var det var så kom det en mänska springande och hämtade mig [...] och då stod tåget och väntade på mig.

Birgitta: Du var väldigt förtjust i din pappa, va?

Anna: Ja, jag var mycket förtjust i min pappa och han i mig. Jag var ju äldst. [...] Det sista året han levde, då satt vi i salongen. Han satt på en stol och jag på en pall nere, och så fick jag läsa för honom ur Zacharias Topelius. Då var han så förtjust i att jag kunde läsa!

Birgitta: Det var väldigt svårt för dig när din pappa gick bort, eller hur?

Anna: Ja, men jag var så liten, jag fattade det aldrig riktigt i början... det var så mycket som förändrades på en gång då. Vi bodde ju på en stor gård...

Birgitta: Det var den som hette Österängen?

Anna: Ja, och den hade massor med djur, ungefär 100 kor och massa hästar. Statarbarn som vi lekte med och en damm med ankor, och kalkoner. Och en bäck som flöt genom trädgården, en underbar bäck. Den trillade Kerstin i en gång när hon var ett och ett halvt år, och höll på att drunkna. [...]

Ja, pappas död [...] han hade ju skrumpnjure och han var både i Kassel och Marienbad, de var borta i ett par månader, och det var mycket svårt för mamma, för Kerstin var ju nästan inte ett år.

Birgitta: De reste alltså ner till Tyskland och lämnade er i Sverige då?

Anna: Hon var tvungen att följa med honom. Och han blev bara sämre och sämre. När han reste kunde han ju sitta upp och själv gå, men när han kom hem så kom han ju i rullstol. [...] Och sedan kunde de ju inte sköta sådana sjukdomar på den tiden. Han satt ju i en stol i ett halvt år... Jag vill inte prata om hans sjukdom. [...]

OM KÄRLEK

Birgitta: Hur gammal var du när du träffade Helge?

Anna: Jag fyllde 16 år den sommaren då vi träffades. Det började med att alla Wennbergarna kom över till oss, de bodde på den ena sidan sjön och vi på den andra. Och sedan var jag ute med honom och fiskade... men sedan hade han underbetyg i franska, så att farbror Gustaf tog hand om honom, annars hade han inte fått fortsätta skolan [...] Så han var inte hemma mycket den sommaren, men vi förälskade oss ändå i varandra. Sedan träffades vi ju hela vintern, pojkar och flickor gick på Storgatan, och möttes, och sen gick man ut och gick.

Birgitta: Ni träffades ju också i släktsammanhang, han var ju din kusin.

Anna: Ja, vi träffades i släktsammanhang, på Rosenlund hos farbror Gustaf.

Kusinen Gunnar Serner.

Birgitta: Är han den ende för dig? Var du aldrig kär i någon annan av alla de här trevliga pojkarna?

Anna: Ja, jag hade varit kär i Sigge Bergh¹ ända sedan jag var tio år, men det slutade ju då som väl var. Jag hade ingenting för det, jag var olyckligt kär i honom.

Birgitta: Det fanns andra som var förtjusta i dig [...]. Du var så söt, har jag sett på kort, så jag förstår det.

Anna: Jag var kanske det... tyckte jag inte själv. [...]

Samma sommar som jag och Helge blev förtjusta i varandra, bodde Frank Heller, dvs. Gunnar Serner², hos oss uppe på Björkenäs. Och han var mer företagsam än Helge.

När vi var ute och gick så satte han sig på en sten och så satt vi och pratade, och så ville han kyssas! ”Nej, sa jag, jag ville inte kyssa dig.[...] Jag är förtjust i någon annan, så jag vill inte kyssa dig. Och det hade jag inte gjort i alla fall, för det ska jag inte göra förrän jag får någon som jag tycker om!”

¹ Sigge Bergh (1886-1951), kusin på Lydias sida, sedermera journalist på Dagens Nyheter.

² Gunnar Serner (1886-1947), kusin på Salomons sida. Under pseudonymen Frank Heller blev han Sveriges mest framgångsrike äventyrsförfattare under 1900-talets första hälft.

Men vi hade väldigt trevlig ihop, han hade ett fantastiskt minne! Så på kvällarna när vi satt uppe i Björkenäs och pratade och innan vi gick och la oss, så kunde han läsa Fröding, vilken dikt som helst, utantill. [...]

OM GRETA OCH HENNES BARN

Anna: Ända sedan jag var ung har jag tyckt att man skulle försöka göra något för andra människor, inte bara för sitt eget. Det har jag alltid tyckt, men det har inte alltid varit så lätt. [...] Jag har ju försökt att ta hand om mina syskonbarn.

Tvillingarna Chris och Else, födda 1924.

Birgitta: Ja, det kan du väl berätta om, för det tycker jag är så fantastiskt med alla de här kullarna med barn, som har kommit hit och som du har tagit hand om. Det var Gretas barn först.

Anna: Min syster Greta gifte sig och bodde i Hot Springs i USA. Först fick hon en pojke, sedan fick hon en flicka, och sedan fick hon tvillingar. Och på den tiden låg de inte på sjukhus, utan de låg hemma, och hon hade aldrig haft något besvär när hon födde sina barn. Och när tvillingarna kom så förblödde hon. Och eftersom det inte fanns någon kunnig människa som kunde hjälpa henne så dog hon ifrån alla sina barn. Och de fick så småningom en styvmor och de fick det ganska besvärligt.

Och deras förmyndare [efter det att pappan också hade dött] skrev till mig och frågade om jag ville ta hand om dem. Den äldsta flickan hette Margaret... och det ville jag gärna göra. [...] Så hon kom till Sverige [1933]. Och jag minns att jag telegraferade till hennes styvmor som ville följa med, att hon inte behövde komma. Men hon kom i alla fall, för att hon [styvmmodern] fick resa första klass och roa sig hela tiden.

Och jag tog hand om Margaret, hon var hos mig på sommaren [...] och hon var livlig och skojig och hon njöt av sin frihet, för det hade hon aldrig haft någon känsla av med styvmmodern. [...]

Birgitta: Du var väldigt förtjust i henne?

Anna: Mycket. Hon var väldigt skojig och trevlig och vi hade hemskt roligt med henne. Kusinerna hade roligt med henne. [...]

Sedan [...] så kom hennes bägge andra syskon. Det var en förfärlig historia som de hade råkat ut för, de hade inför domstol berättat hur styvmmodern hade varit mot dem. De hade en förmyndare för deras förmögenhet, och de skrev till mig och frågade om jag ville ta hand om dem. [...] Det gick ganska bra.

Birgitta: Det var Else och Christian. Var de också i den åldern då, tonåringar?

Anna: Ja de var 13 år. De var mycket förtjusta i varandra men de kivades rätt mycket, slogs rätt mycket. Han var väldigt våldsam. Och han var så ömhetstörstande, så han hängde om halsen på mig nästan jämt. Och han var så svartsjuk när vi var bortbjudna.

Birgitta: Han kanske var som ett *litet* barn?

Anna: Precis som ett litet barn. Han behövde ha någon som älskade honom jämt.

Birgitta: Men Else då?

Anna: Ja, Else var mera stark. Hon var mycket starkare än han. Hon hade hela tiden lagt på sig hela bördan när han hade farit illa, fastän hon var lika illa behandlad av styvmodern som han. [...]

Birgitta: Det kan ha varit i sex-sju år som de var hos dig?

Anna: Ja, det var hela skoltiden.

OM KERSTIN OCH HENNES BARN

Birgitta: Men sedan kom det ju en annan kull till dig, Kerstins barn [och Kerstin själv]. Hon hade ju också emigrerat till Amerika och hade det [ekonomiskt] svårt. [...] Hon hade fyra barn, och ett stannade kvar i Amerika, det var Louise. [...] Sylvia var skadad för att de hade haft det så svårt.

Anna: Sylvia var mycket skadad i nerverna. Hon hade råkat ut för flera olyckshändelser, blivit omkullkörd, fått hjärnskakning... Jag gick till doktor Widfeldt med henne. Hon skrek jämt till mig: "Are you mad at me, auntie Anna? Are you mad at me auntie Anna?" Och jag tyckte det där var lite konstigt, så jag fick lite lugnande medicin till henne.

Birgitta: Hade de varit elaka mot henne, eller var det kanske att de inte hade orkat bry sig om?

Anna: Nej, de hade väl inte det. Hon hade väl mest brytt sig om Dick, tror jag. [...]

Birgitta: Han var ändå det barnet som klarade sig bäst i livet sedan.

Anna: Ja, det var han. Han kom tillbaka när han var fem år [15 ska det nog vara] till USA.

Birgitta: För Sylvia blev ju nervsjuk sedan när hon blev vuxen.

Kerstin, Dick och Ted 1938

Anna: Hon blev nervsjuk, och det blev hon redan här i Sverige. Hon fick medicin, men så sa hon till mig att "den gav jag bort, för jag brydde mig inte om att ta den". Hon var väldigt besvärlig, förtalade mig... och när jag sydde en vacker klänning till henne så gick hon ändå i gamla trasor till skolan... hon var inte frisk.

Birgitta: Men Ted och Dick var väl väldigt förtjusta i dig, var de inte det? Men de var ändå svåra att ha?

Anna: De var väldigt svåra att ha. Ted gjorde vi något dumt med, det var inte så bra... De bodde i vår stuga på landet på sommaren. [...] Han var mycket god vän med pojken i bondgården, så

han frågade oss om han fick stanna där och jobba där. Och så gjorde han det. Men hon [frun i gården] begrep sig inte på att han inte kunde sköta sig själv, hon skötte inte hans kläder eller någonting, utan lämnade honom vind för våg, så han rymde. Och han gick hela vägen till Ljungby. [...]

Birgitta: Mamma sa någonting om att de var hämningslösa, att de kunde ta en sak och bara bryta sönder den. De hade liksom ingen känsla för saker.

Anna: Nej. [...] Vi hade varit och hämtat dem på båten. Kerstin hade fått blodförgiftning och telegraferat till oss att hon var mycket sjuk. Jag och Stina åkte för att hämta henne [och barnen], och vi hade ett förfärligt arbete med det, för ingen fick gå ombord på båten. Men jag gav mig inte! Jag sa att "hon har varit sjuk och kan inte sköta sig själv." Och hon bara satt där och hade inte packat ner en enda sak. Så det första vi gjorde var att vi slängde ner allting, och så tog vi dem i land.³

Och så gick jag och åt mat med dem. Den gillade de inte så de åt inte en bit. Och så reste vi hem och det var ett förfärligt liv på tåget! Det var hemskt. De var fullständigt utan all uppfostran.

Och det första Dick gjorde var att han gick in och bröt min fina antika... [oklart vad hon säger]. Men sådana var de. Jag kunde inte ha en byrålåda öppen, måste låsa vartenda skåp, varenda byrålåda, fick inte ha någonting i fred för dem. Jag hade ganska jobbigt första tiden. Jag sa till Helge: "Det är faktiskt rena helvetet att ha dem." Men hur det var så gick det.

Birgitta: De bodde alltså hos dig, men sedan bodde de väl också för sig själva?

Anna: Ja [...] jag hyrde åt henne en bostad i Värnamo [...].

Birgitta: Men hon hade väl levt ett ganska tragiskt liv, Kerstin. Mamma har sagt att hon var så fantastiskt söt när hon var ung, och hade sådant pojkticke.

Anna: Ja, hon hade haft ett förfärligt tragiskt liv. Det var en ung juris studerande som blev förtjust i henne, och när hon var minderårig blev hon i grossess. Så han skickade upp henne till Stockholm och hon gick igenom en abort utav en verklig läkare som tog hand om sådana saker. [...]

Kerstins son Torsten

Birgitta: Det var ju ett barn som hon fick också, som hon adopterade bort.⁴

Anna: Ja [...] det var sista året i skolan. [...] Det blev karneval i Lund och i karnevalsyran drack hon väl lite för mycket och var ute med en pojke och blev i grossess. [...] Sedan hade jag en morbror som var barnavårdsman och han skaffade ett utomordentligt fosterhem till pojken i Eksjö. [...] Men pappan betalade underhåll hela tiden, ända till pojken fyllde... 16 år tror jag.

Vi hade mycket samtal och han [pojken] var väldigt trevlig, och jag ringde och frågade... Det var 1953, samma år som Helge dog, och jag hade just tänkt sätta mig i förbindelse och bjuda hit pojken, men det förföll ju, jag orkade inte med något mer... Så jag blev glad när han ringde och

³ Kerstin hade fått blodförgiftning i ett finger som hon senare fick amputera.

⁴ Pojken, som kom att heta Torsten, placerades i fosterhem (Ljungdahls i Eksjö) men blev aldrig adopterad.

vi kunde pratas vid, och jag fick reda på hur pojken hade klarat sig. Han hade blivit byggmästare och hade det bra, [...]hade fyra barn.⁵

Birgitta: Men sedan så flyttade alltså då Kerstin till USA där hon träffade den här Reginald Ring, som hade svårt att behålla jobb, och de hade det rätt så kämpigt. Så det var den perioden som var innan hon kom tillbaks med sina barn, som du tog hand om.

Anna: Ja. [...] Dick och Ted var mycket musikaliska, kanske även Sylvia. Dick [...] kunde vissla vilken opera som helst – men aldrig om han visste att man hörde på!

OM TIDEN PÅ ROSENLUND

Birgitta: Jag tänkte be dig, Anna, att berätta lite om Gustaf Lindmans Rosenlund. Du hade ju en rätt så besvärlig tid där, du kom ju dit direkt efter skolan, och trivdes väl inte där så bra.

Anna: Första året efter skolan var jag nere i Blekinge. [...] Och när jag var där så skaffade min moster mig en plats i Tyskland för jag ville gärna lära mig tyska. Och efter det när jag kom hem på hösten så var min mamma och vi barn på ett ställe som hette Björkenäs, som låg vid Ören. Och en dag så kom min farbror, som var min [och hela familjens] förmyndare. [...] Och då frågade han vad jag hade tänkt att göra. Så sa jag att min moster hade skaffat mig plats i Tyskland, och att jag skulle tycka det vore roligt att lära mig tyska. ”Nej”, sa han, ”jag är din förmyndare, du får inte resa dit”.

Vice häradshövding Gustaf Lindman
(1866-1935)

Jag blev ju väldigt ledsen [...] men jag var ju tvungen att lyda honom [...], jag var ju bara 17 år. Och sedan sa vi ingenting mer om det. Och då bodde vi inne i Jönköping på vintern, mina syskon gick i skola där. [...] Så en vacker dag så ringer farbror Gustaf och säger ”Du kan komma upp och hälsa på oss på Rosenlund en 14 dagar”. Det var på hösten, all frukten var mogen, och jag tyckte det var hemskt roligt, så jag reste ut.

Han sa ingenting om att han kunde skicka kusken och hämta mina saker eller någonting, så när mamma skickade ut mig med en kappsäck, och så kom det en bärare med kappsäcken. Och då blev han alldeles... han satt på verandan på Rosenlund, och när bäraren kom så blev han alldeles mörk i hågen, och sa: ”Vad är det för dumheter att skicka... Jag har ju folk här som kan hämta dig med dina saker!” [...] Då fick jag en rädsla för honom med detsamma. [...]

Han hade en väldig pondus. Han hade ju skaffat sig så många sysslor i Jönköping, han var ju jurist men hade slutat på hovrätten. Han var direktör för spritbolaget, direktör för Sparbanken och sekreterare för Jönköpings läns hushållsällskap. Han hade många olika sysslor och han hade en förmåga att skaffa sig vänner som var inflytelserika.

---

⁵ Sammanlagt fick han, med hustrun Ingrid, sex barn.

Han bodde i hela huset på Rosenlund, min farmor hade bott i halva från början [...] så det var ett mycket stort hus. Och han hade sin syster där som var sjuk, hon hade epilepsi. Det var det som var min olycka. Och hon hade en sjuksköterska, och det hade jag ju mycket trevnad utav, för sköterskorna var alltid väldigt trevliga och snälla, så jag hade ju sällskap utav dem. Ganska fort när jag hade kommit dit så skaffade han mig en lärare som lärde mig stenografi. Han hade tänkt sig att jag skulle bli hans skrivbiträde, och det blev jag också. [...]

I början så gick det bra, och nästan ett helt år. Och det hade nog gått bra i fortsättningen också om jag inte hade råkat ut för... Jag tyckte ju att det var obehagligt med min fasters sjukdom. Hon hade svåra epileptiska anfall, och så fort hon blev sjuk så gick jag min väg, för det var svårt att se. Och så en gång råkade jag ut för... han ville att jag skulle syssla med kycklingar. Så jag hade fött upp kycklingar i äggkläckningsmaskin, och så hade jag haft en höna som låg på ägg. Så en dag var det en kyckling som hade krossat näbben. Och då sprang jag in i köket och sa "Titta vad hemskt! Vad ska jag göra?" Och med detsamma så svimmade jag, och vaknade upp och skrek "Oh! Jag har fått faster Elins sjukdom!" [...]

Sedan blev jag i mitt rum arsenikförgiftad, utav tapeterna. Och det gjorde att jag fick... jag blev

Rosenlunds herrgård.

konstig i huvudet, och fick obehagliga depressioner och allt möjligt. Och jag tyckte själv att det var lite konstigt, jag undrade vad det kom sig... [...] Men det gjorde, förstår du, att jag började bli ängslig, och då fick jag den tvångsföreställningen att jag skulle få epilepsi. Och det förstörde mitt liv. Jag hade det som tvångsföreställning.

Birgitta: Vi pratade om det, att det måste ha känts rätt så ensamt för dig där på Rosenlund, jag menar du var ju så ung.

Anna: Du förstår det att jag hade kamrater i Jönköping, men det gick ingen spårvagn ända ut. Och jag fick inte gå hem ensam ifrån stan, min farbror var så rädd om mig. Och det gjorde att jag aldrig fick vara tillsammans med någon. [...] Min farbror var väldigt snäll mot mig, men jag fick sådan respekt för honom den gången... jag tyckte han var så orättvis när jag kom, han var brysk.

Birgitta: Hur länge var du på Rosenlund?

Anna: Jag kom dit 1907. [...] Men jag var på hushållsskola en vinter, Fleuri hushållsskola nära Linköping. Men jag var inte bra där heller, jag hade två olika tvångsföreställningar, som jag fick utav depressionen där... och de satt i. Än det ena, än det andra kom. Annars hade jag förfärligt trevligt där ändå [...], fick många vänner som jag behöll kontakten med. [...]

OM SKEDA OCH HELGE

Anna: Så tidigt som 1911, när Helge och jag var förlovade, arbetade han hos distriktslantmätaren i Värnamo. Och då åkte han förbi Skeda många gånger och förälskade sig i

det här stället, för här är ju så ovanligt vackert. Och så när han började närma sig pensionsåldern, så såg han de här gubbarna som var pensionerade, som gick omkring på gatorna i Värnamo och tittade i affärerna... och så sa han "Det kommer aldrig att bli mitt liv", han var en friluftsmänniska. Och plötsligt så blev Skeda - som han hade förälskat sig i för länge sedan - utannonserat till salu [1941]. Och han nappade naturligtvis genast och så köpte han det. Då hade vi ärvt pengar efter min... [farbror], vi sålde villan i Värnamo och så flyttade vi till Skeda istället .

Birgitta: Helge var lycklig, men du var kanske inte lika glad för att lämna stan.

Anna: Nej, jag tyckte inte att det var särskilt roligt att flytta hit. Det första året hade vi en arrendator som var fullkomligt... alldeles utomordentlig. Snälla och hjälpsamma [...] Men det var bara ett år, sedan flyttade de. Sedan var det kämpigt med arrendatorerna, alltid tråkigt. [...]

Birgitta: Men då när du var ung och blev kär i Helge, minns du vad det var du fäste dig vid då, bland alla de här kusinerna som uppvaktade dig?

Anna: Det kan jag inte säga. Han hade en viss utstrålning, jag blev kär i honom.

Birgitta: Var ni lika kära hela livet? Det kanske man inte får fråga?

Anna: Nja... jag var mycket beroende av honom. Jag kände mig alldeles såld när han dog. Jag kunde inte klara mig själv, men det fick jag ju lära mig. [...] Och nu klarar jag inte heller mig själv...

Birgitta: Det är väl begripligt när man är 97 år?

Anna: Ja [...].

